

videl. Z Vidmarjem sva se seznanila dve leti zatem, ko sem prišel k njemu glede njegove Kritike. Občudoval sem ga in on me je zelo prijazno sprejel. Ko sem bil v Parizu, se je tudi on odpravil v Pariz, za kar je izvedela moja mati in ga prosila, naj na njenega fanta popazi, da se ne bo izgubil. On jo je potolažil: »Ta fant se ne bo izgubil.« Zelo sem bil presenečen, ko me je Vidmar po prihodu v Pariz obiskal v mojem hotelu in so se ti obiski tedensko vršili. No, sedaj po šestdesetih letih mi je Vidmar razodel skrivnost svojih obiskov, da me je obiskoval po materini priprošnji.

Če se kaj spominjam Kogoja? Osebo ga nisem poznal, vendar je bila krstna predstava Črnih mask eden osnovnih dogodkov moje mladosti. Prav Črne maske, oziroma glasba Črnih mask je usodno vplivala na definicijo himničnega v tragičnem. Skratka, ta dva Slovenca — Kosovel in Kogoj — sta kot dvoje slovenskih tragičnih usod v času zorenja vplivala name s svojo brezpogojnostjo odločujoče.

Bogomil Gerlanc

Slovenska knjiga mi je bila od mladosti vedno dosegljiva in sem ji posvečal povsod do danes svoje moči, kolikor sem mogel. Zelo živo sem spremljal kulturno življenje že v Trstu v letih 1919: drama v Narodnem domu (1920 požgan). Spominjam se literarnega večera z nastopom Silvestra Škerla. Jeseni 1919 sem odšel v Maribor. Po prvih mesecih orientacije v novem okolju se spominjam, da je zaživelo živahno literarno življenje na srednjih šolah in tudi na učiteljskišču. Kako je bilo na gimnaziji, vemo iz zapiskov Antona Slodnjaka, ki je bil tedaj že na univerzi.

Med nami dijaki je bilo seveda veliko besed o literarnem gibanju in posebej ob novih avtorjih. Tudi o Podbevšku in Kogoj. Njun večer v Mariboru je privabil polno dvorano. Mene je pritegnil Kogoj — sam sem se z glasbo intenzivno ukvarjal, medtem ko je Podbevškov preveč samozavesten nastop in zanikanje vrednot pesništva drugih, v prvi vrsti generacijo Otona Župančiča, odbijal mladino v veliki večini. Bilo je preveč teatralnosti in gostobesednosti, ki ni prepričevala, prej odbijala. Seveda je bilo tudi nekaj mladih na njegovi strani. O tej pretiranosti in nabuhlosti v jeziku pri Podbevšku pa smo mladi debatirali na mrtvo. Kakšen odmev je imelo vse to v širšem obsegu, ne pomnim.

Kogoj, ki je spremljal Podbevškove recitacije na klavirju, s svojo muziko ni bil tako »pomemben« akter teh nastopov in kolikor se spominjam, o njegovem delu — kompozicijah ali improvizacijah ni tekla beseda med nami. Rekel bi, da smo tisti, ki smo imeli kakšen stik ali zvezo z glasbo, videli v njem pač nekaj novega in nam je avtor že zaradi tega imponiral. Pri Kogoju ni bilo sledi teatra in lova za publiko.

Seveda se sedaj, po toliko letih težko zamislim v pojav obeh in v morebitno nadrejenost ali podrejenost muzike besedam. Ne vem,

če so tudi iz klavirja letele »bombe«, in če me spomin ne vara, je bila glasba bolj samosvoja.

V počitnicah sem bil z Bratkom Kreftom in drugimi tovariši na potepu po Slovenskih goricah, temu je sledila ustanovitev neke gledališke amaterske družine, ki je povezala učiteljišnike in gimnazijce pri uprizoritvi Cankarjeve Lepe Vide v Mestnem gledališču. Režiral je Milan Skrbinšek. Da smo v teh okvirih imeli velike (!) debate okoli literature, še dobro vem: npr. novi Dom in svet 1920—22, Stanko Majcen in še kaj. Ne vem pa, ali je bila tedaj že beseda o mladih v Ljubljani, vsekakor pa se ne spominjam Srečka Kosovela. Na splošno menim, da nova struja s Tremi labodi ipd. ni imela kaj večjega odmeva v Mariboru.

Ob Gspanu, s katerim sem se že zgodaj spoprijateljil, pa sem spoznaval njegovo tesno literarno zvezo s Kosovelom. Tako sem tudi podprl akcijo za izdajo spominskega zbornika, ki naj bi izšel za sedemdesetletnico rojstva Srečka Kosovela v moji redakciji, urednik pa bi bil Alfonz Gspan, založba Mladinska knjiga. Od zasnovanih pogovorov je bil izveden le razgovor s prof. Černigojem v Trstu 9. marca 1974. Kmalu nato je prijatelj Gspan zbolel in 1977 umrl po hudi bolezni. Veliko mi je govoril o odnosih s Srečkom Kosovelom in je bil zelo prizadet ob plemeliki in grdih izpadih Antona Ocvirka proti njemu. Kolikor sem imel vpogled v te stvari, moram odkrito priznati, da sem stal na strani Gspana.

To bi bilo vse, kar moram še povedati o tej temi.

Slavko Jan

S Srečkom Kosovelom sva bila dijaka kr. državne realke v Ljubljani — Vegova ulica. On je maturiral 1922, jaz 1923. leta. Srečevala sva se na kosilu ali na večerji v dijaški kuhinji Domočina. Bila je v razpadajoči vogalni hiši na Dunajski, današnji Titovi cesti, tam, kjer je danes Slavija. — Vsak dan sva se sprehajala po promenadi od glavne pošte do Tivolija in čakala, da se odpro vrata v dijaško menzo. Ta menza je bila deloma v pritličju, deloma v prvem nadstropju v sosedni hiši, kjer je bila zelo skromno urejena jedilnica. Na tej vsakodnevni promenadi sva redno debatirala in premlevala vsakodnevne dogodke s področja šole, gledališča (zlasti o številnih tujih sodelujočih — Hrvatih, Čehih, Rusih), o Francetu Maroltu in njegovih prizadevanjih za ustanovitev akademskega pevskega zbora, o Kogoju in njegovem glasbenem in kritičnem nastopanju (tenorist P. Kovač ga je z dežnikom po glavi pred Dramo, ker je o njem napisal slabo kritiko), o dnevnikih in političnih dogodkih, ki jih je bilo v mladi državi vedno dovolj.

Srečko je bil v teh časih rahlega zdravja, velikokrat nahoden in je tožil o bolečinah v želodcu. Imel je često temperaturo. Zaradi